

Patiëntenrechten

Wie beslist als u
dit zelf niet kunt?

Inhoudsopgave

Wie beslist over uw behandeling?	3
Wilsbekwaam of wilsonbekwaam?	4
De vertegenwoordiger	6
Taken van de vertegenwoordiger	8
Wanneer beslist de hulpverlener?	10
Wilsverklaring	12
Tot slot	15
Nuttige links	16

Wie beslist over uw behandeling?

Deze brochure gaat over het nemen van beslissingen over verzorging, verpleging, behandeling of begeleiding in de gezondheidszorg. En wat er gebeurt wanneer u daarover niet (meer) zelf kunt beslissen.

Voordat een dokter of een andere hulpverlener een behandeling bij u uitvoert, heeft hij uw toestemming nodig. Dit wordt ook wel 'informed consent' genoemd. Soms kunt u die toestemming niet meer geven. Bijvoorbeeld wanneer u erg in de war bent of buiten bewustzijn. Of als u vergevorderde dementie heeft. Dan geeft iemand anders toestemming voor uw behandeling. Dat is uw (wettelijk) vertegenwoordiger. Er zijn verschillende manieren om dit te regelen.

Deze brochure geeft antwoord op allerlei vragen over wilsonbekwaamheid, het niet zelf kunnen beslissen over uw gezondheidszorg, zoals:

- In welke situaties kan ik niet (meer) zelf beslissen?
- Wie bepaalt dit?
- Wie kan mijn vertegenwoordigen. Wie kan voor mij beslissen?
- Kan ik zelf een vertegenwoordiger benoemen?
- Wat doet een vertegenwoordiger?
- Hoe maak ik een wilsverklaring?

U krijgt informatie over wie u in de toekomst kunnen vertegenwoordigen en hoe u dat nu al kunt regelen. Ook voor vertegenwoordigers is deze informatie nuttig. Zij krijgen inzicht in hun taak en verantwoordelijkheden.

Overall waar hij staat, kan ook zij gelezen worden.

Wilsbekwaam of wilsonbekwaam?

Om te kunnen beslissen over een onderzoek of een behandeling, heeft u informatie nodig. Deze informatie moet u dan wel kunnen begrijpen. Als u niet meer zelf kunt beslissen, wordt dat ook wel wilsonbekwaam genoemd. U kunt dan niet meer goed zelf bepalen wat u wilt.

- U kunt geen keuze duidelijk maken.;
- U begrijpt de informatie over de behandeling of ziekte niet. Ook niet als een hulpverlener dit goed uitlegt;
- U beseft niet wat de informatie betekent voor uw situatie;
- U kunt de mogelijke behandelingen niet goed afwegen op basis van informatie.

Of u zelf kunt beslissen, hangt ook af van het soort beslissing. Vooral bij een ingrijpende behandeling is het belangrijk dat u goed begrijpt wat de gevolgen en risico's kunnen zijn.

Iedereen is vrij besluiten te nemen die anderen, ook de dokter, onverstandig lijken. U bent niet perse wilsonbekwaam, wanneer u bewust kiest om een advies van de dokter niet op te volgen. Belangrijk is dat u de informatie begrijpt en een overwogen keuze kunt maken. En dat u de gevolgen van uw beslissing kunt beoordelen en overzien. Als u een bewuste beslissing kan nemen, bent u wilsbekwaam.

Voorbeeld

Weloverwogen risico's nemen

De dokter raadt een vrouw met ernstige nierproblemen af om zwanger te worden. Ze begrijpt welke risico's ze neemt, wanneer ze zwanger wordt. Toch besluit de vrouw na lang nadenken, toe te geven aan haar grote kinderwens. Zij neemt, weloverwogen, de risico's.

Wanneer bent u wilsonbekwaam?

'Een persoon die niet in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake is wilsonbekwaam'. Maar wat betekent dit precies?

In een aantal situaties is duidelijk dat u niet zelf kunt beslissen. Bijvoorbeeld wanneer u in coma ligt of buiten bewustzijn bent. Of bij een zware verstandelijke beperking of vergevorderde dementie. Maar soms is het minder duidelijk. Er zijn aandoeningen waarbij u de ene keer wel en de andere keer niet voor uzelf kunt beslissen. Bijvoorbeeld bij een psychiatrische aandoening, een lichte verstandelijke beperking, niet aangeboren hersenletsel of beginnende dementie.

U bent altijd wilsonbekwaam ter zake, dat houdt in dat u wilsonbekwaam bent in een bepaalde aangelegenheid of situatie. U kunt ook voor de 'ene zaak' wilsbekwaam zijn en voor een andere zaak/situatie niet. Of iemand wilsonbekwaam is, wordt daarom per beslissing beoordeeld. Iedereen is wilsbekwaam (mag zelf beslissen), tenzij het tegendeel is bewezen.

Wie bepaalt of iemand wilsonbekwaam is?

Het uitgangspunt is dus dat u zelf beslist. De hulpverlener moet bij elke beslissing opnieuw beoordelen of u zelf bewust kunt kiezen. Zo ja, dan is de keuze aan u. Zo nee, dan kijkt de hulpverlener wie moet (mee-) beslissen.

Hulpverleners kunnen meestal tijdens de behandeling en verzorging zelf beoordelen of u wilsbekwaam bent. En waarover u kunt beslissen. Zij kunnen hierover ook overleggen met andere hulpverleners in het behandelteam.

Bij twijfel volgt een onafhankelijke beoordeling. Een niet behandelend arts (zoals een specialist ouderengeneeskunde of psychiater) onderzoekt dan of u wel of geen weloverwogen keuze kunt maken over uw onderzoek of behandeling. Ze stellen u bepaalde vragen om goed te beoordelen of u hierover kunt beslissen (wilsbekwaam bent). U kunt ook tijdelijk wilsbekwaam zijn, bijvoorbeeld bij bewusteloosheid.

In de psychiatrie is het vaststellen van wilsbekwaamheid vaak extra ingewikkeld. De ene keer kan een patiënt met een psychiatrische aandoening zelf zijn belangen behartigen. Een andere keer lukt dat niet. Iemand kan ook gedeeltelijk wilsbekwaam zijn.

Soms komt het voor dat iemand vindt dat hij zelf kan beslissen, terwijl de hulpverlener dat niet vindt. Dan is goed overleg nodig met de patiënt en zijn naasten.

Voorbeeld

Tijdelijk geen grote beslissingen nemen

In een psychiatrisch ziekenhuis wordt een man vrijwillig opgenomen die ernstig in de war is. Hij kan zelf eenvoudige keuzes maken, bijvoorbeeld over welke kleren hij wil dragen. Maar over zijn behandeling kan hij tijdelijk geen beslissingen nemen. Hij overziet de gevolgen niet.

Wanneer moet een ander beslissen?

Voor een medische behandeling, een opname of een onderzoek geeft u eerst toestemming. Als u geen toestemming kunt geven, kunnen hulpverleners soms wachten tot u dat weer kunt. Bijvoorbeeld bij een korte periode van bewusteloosheid. Kan de behandeling niet uitgesteld worden of kunt u (voorlopig) niet meer zelf beslissen? Dan kan een vertegenwoordiger in uw plaats toestemming geven.

Gedwongen opname

Iemand kan een gevaar vormen voor zichzelf of anderen. Bijvoorbeeld door een psychiatrische aandoening, een verstandelijke beperking of vergevorderde dementie. In dergelijke situaties kan iemand gedwongen worden opgenomen in een instelling. Dit kan alleen, als er geen enkele andere oplossing is om het gevaar op te heffen.

De rechter beslist of iemand gedwongen mag worden opgenomen. Directe familie, de curator, mentor of een behandelaar mogen zo'n opname aanvragen. De officier van justitie bepaalt vervolgens of hij een procedure start. Hiervoor is ook een geneeskundige verklaring nodig.

Voor meer informatie over gedwongen opnamen en andere dwang in de zorg zie www.dwangindezorg.nl

De vertegenwoordiger

Er zijn verschillende soorten vertegenwoordigers met verschillende verantwoordelijkheden (of bevoegdheden):

- de curator;
- de mentor;
- de schriftelijk gemachtigde;
- de niet-benoemde vertegenwoordiger.

Een andere vertegenwoordiger is de bewindvoerder, die over geldzaken beslist. Deze wordt door de rechter toegewezen. Hij mag niet over uw medische situatie beslissen. Daarom beschrijven we de bewindvoerder niet in deze brochure.

In de praktijk zult u wanneer u niet verwacht dat u wilsonbekwaam wordt alleen een niet-benoemde vertegenwoordiger hebben. Dit is anders wanneer u een permanente wilsonbekwaamheid heeft zoals een verstandelijke beperking of vergevorderde dementie. Dan zult u vaak een mentor of curator hebben.

De curator

Als u uw financiële en persoonlijke belangen niet meer kunt behartigen, kan de rechter u onder curatele stellen. Vaak is sprake van een ernstige psychiatrische aandoening of verstandelijke beperking. De rechter benoemt dan een curator die u op alle gebieden vertegenwoordigt.

De curator moet voor bijna elke handeling en beslissing toestemming geven. Hierbij betreft hij u zo veel mogelijk. Zijn positie lijkt op die van ouders of een voogd. Het verschil is dat de curator beslist voor een volwassene. U kunt zelf een voorkeur aangeven voor wie u curator wordt. Dit kan zowel een familielid zijn als iemand anders.

U kunt zelf bij de rechtbank vragen om onder curatele gesteld te worden. In de praktijk zal een partner of familielid dit meestal doen. Ook de officier van justitie of de instelling waar iemand verblijft, kan vragen of iemand een curator krijgt. Zij moeten dan kunnen aangeven waarom de familie dit niet kan of wil doen. Iemand onder curatele stellen is een drastische maatregel die in de praktijk weinig voorkomt.

De mentor

Een mentor wordt ook door de rechter benoemd. Hij neemt beslissingen over uw verzorging, verpleging, behandeling en begeleiding. Dit doet hij samen met u. Hij kan ook met u afspreken welke beslissingen u zelf kunt nemen. Een mentor gaat niet over uw geldzaken.

In de volgende gevallen kan worden overgegaan tot het aanvragen van een mentor:

- Als u langere tijd een vertegenwoordiger nodig heeft;
- U geen benoemde vertegenwoordiger heeft;
- U geen directe familie heeft die wil of kan vertegenwoordigen;
- De familie het onderling oneens is over de zorg of over de beste behandeling;
- Wanneer de vertegenwoordiger niet als goed vertegenwoordiger handelt. U kunt zelf een mentor aanvragen bij de rechtbank. Ook uw familie of de instelling waar u verblijft kan dat doen. De rechter houdt rekening met uw voorkeur. Zo kunt u of uw naaste aan de rechter voorstellen wie uw mentor wordt. Vaak zijn dat de partner, ouders, kinderen, broers, zussen of een kennis of vriend. Ouders of andere familieleden mogen samen het mentorschap uitoefenen; u krijgt dan twee mentoren.

Heeft u geen familie of zijn er conflicten in de familie? Dan kan de rechter iemand anders als mentor benoemen. Dit kan bijvoorbeeld een mentor vanuit een beroepsmatige organisatie zijn of een getrainde vrijwilliger vanuit de Stichting Mentorschap. Hulpverleners of medewerkers van de instelling waar u verblijft, mogen niet uw mentor worden. Dan zouden zij, namens u, beslissen over hun eigen behandelvoorstellen.

Voorbeeld

Ouders worden mentor voor zoon met een verstandelijke beperking

Een jongen met een licht verstandelijke beperking wordt binnenkort 16 jaar. Dan mag hij zelf beslissen over medische behandelingen. Maar hij kan de gevolgen hiervan niet overzien. Daarom vragen zijn ouders mentorschap bij de rechtbank aan. Zo kunnen ze in de toekomst blijven zorgen voor het welzijn van hun zoon.

Een curator en mentor hebben recht op een vastgestelde vergoeding voor hun werkzaamheden. In principe betaalt u dit zelf. Kunt u dit niet betalen, dan krijgt de curator of mentor een vergoeding uit de bijzondere bijstand van de gemeente.

De schriftelijk gemachtigde

U kunt ook zelf iemand aanwijzen als uw toekomstige vertegenwoordiger. Hij kan namens u optreden wanneer dat in de toekomst nodig zou zijn. U legt dit vast in een schriftelijke machtiging, ondertekend door u.

Dit moet u doen, wanneer u nog wilsbekwaam bent. U beschrijft in welke situaties uw vertegenwoordiger voor u beslist en wat uw wensen zijn. De gemachtigde volgt die wensen dan op bij beslissingen namens u. De schriftelijk gemachtigde wordt ook wel 'benoemd vertegenwoordiger' genoemd. Hij heeft meer zeggenschap dan de niet-benoemde vertegenwoordiger, omdat u hem zelf heeft aangewezen.

De niet-benoemde vertegenwoordiger

De niet-benoemde vertegenwoordiger beslist voor u, bijvoorbeeld wanneer u onverwacht niet zelf kunt beslissen over een medische behandeling. Bijvoorbeeld bij een ongeluk of ernstig hartinfarct. Als u hiervoor niemand schriftelijk heeft gemachtigd en geen wettelijk vertegenwoordiger heeft, beslist een niet-benoemde vertegenwoordiger voor u.

Er is altijd maar één niet-benoemde vertegenwoordiger. In eerste instantie is dit uw echtgenoot of partner. Ook naaste familieleden zoals ouders, kinderen, of een broer of zus kunnen u vertegenwoordigen. Familieleden zijn niet verplicht om u te vertegenwoordigen.

In overleg kan de familie bepalen wie uw niet-benoemde vertegenwoordiger wordt. Komen ze hier niet uit, dan bepaalt de hulpverlener dit. 'De hulpverlener kijkt hierbij naar zaken als de kwaliteiten van de niet-benoemde vertegenwoordiger, de woonsituatie, de woonafstand, maar ook naar de emotionele en financiële band tussen u en de niet-benoemde vertegenwoordiger.

Taken van de vertegenwoordiger

Een vertegenwoordiger waakt over uw belangen, wanneer u zelf geen besluiten kunt nemen over de zorg of de zorg niet kunt regelen. Hij beslist over uw verzorging, verpleging, behandeling en begeleiding. Hulpverleners vragen hiervoor zijn instemming/ toestemming.

Uw vertegenwoordiger

- onderhoudt contacten met uw hulpverleners;
- beslist mee over een medische behandeling, geeft hier toestemming voor;
- overlegt met uw hulpverleners over het zorgplan;
- let erop dat u de afgesproken zorg krijgt;
- kan actie ondernemen als hij dat nodig vindt. Bijvoorbeeld wanneer er fouten gemaakt (dreigen te) worden.

Hoe handelt een vertegenwoordiger?

De vertegenwoordiger (een curator, mentor, schriftelijk gemachtigde of niet-benoemde vertegenwoordiger) is meestal een bekende. Hij kent uw opvattingen en levensgeschiedenis, of zal zich hierin verdiepen.

De vertegenwoordiger heeft een vertrouwensrelatie met u, overlegt met u en probeert u zo goed mogelijk te informeren. Als u nog zelf kunt beslissen, dan stimuleert en ondersteunt hij u hierbij. Kunt u niet meer zelf beslissen, dan beslist uw vertegenwoordiger zoals u dat zou willen.

Hij is wettelijk verplicht om als goed vertegenwoordiger te handelen. Doet hij dit niet, dan kan de hulpverlener in uw belang anders besluiten of een andere vertegenwoordiger aanwijzen. Dit laatste komt zelden voor.

Een vertegenwoordiger kan niet over alle medische vragen voor u beslissen. Zo kan geen enkele vertegenwoordiger aan een dokter vragen om euthanasie te verlenen. Wel kan een schriftelijk gemachtigde, mentor of curator uw euthanasieverklaring uitleggen. Een mentor mag soms wel beslissen over een abortus of sterilisatie, wanneer hij hiermee ernstige problemen kan voorkomen.

De rechten van de vertegenwoordiger

De vertegenwoordiger heeft rechten die hem helpen deze functie goed uit te oefenen. Zo moet de arts hem op de hoogte houden van hoe uw ziekte verloopt. Hij krijgt alle informatie die noodzakelijk is om voor u te kunnen beslissen. Verder heeft hij recht op inzage en een kopie van (een gedeelte van) het dossier.

Hij krijgt alleen de gegevens die nodig zijn om u te vertegenwoordigen. Ook mag de vertegenwoordiger bij de behandeling aanwezig zijn, zo lang dat uw privacy niet schaadt. Dit wordt vooraf besproken met de hulpverlener.

De vertegenwoordiger kan ook gebruikmaken van uw klachtrecht. Als hij denkt dat er fouten zijn gemaakt bij de behandeling, kan hij daar een klacht over indienen.

Wat gebeurt er als u het niet eens bent met de vertegenwoordiger?

U kunt het oneens zijn met een besluit van de vertegenwoordiger over uw behandeling of zorg. Als u een bepaalde behandeling niet wilt ondergaan, dan zullen de hulpverlener en vertegenwoordiger dit moeten accepteren. Alleen als een behandeling ernstige gevolgen/nadelen voor u kan voorkomen, mogen de hulpverlener en de vertegenwoordiger tegen uw wil besluiten tot een behandeling.

Voorbeeld

Toediening insuline

Een patiënte verblijft vrijwillig in een psychiatrische instelling.

De patiënte heeft ook suikerziekte. Omdat zij in de war is, ontkent zij dat ze diabetes heeft. De vrouw weigert dan ook insuline te injecteren. De vertegenwoordiger vindt dat zij insuline moet krijgen, omdat ze anders gevaar loopt. Een hulpverlener van de instelling dient haar de insuline toe, in overleg met haar vertegenwoordiger maar zonder haar toestemming.

Wanneer beslist de hulpverlener?

In sommige situaties beslist de hulpverlener in plaats van de vertegenwoordiger. Vier situaties.

Er is geen vertegenwoordiger

Niet iedere patiënt heeft een vertegenwoordiger, bijvoorbeeld omdat er geen naaste familie is. De hulpverlener probeert dan een vertegenwoordiger te vinden. Zolang hij niemand heeft gevonden, beslist de hulpverlener zelf. Wanneer u langere tijd wilsonbekwaam bent en in een instelling verblijft, kan de instelling een mentor of curator aanvragen.

Voorbeeld

Asielzoeker ligt in coma na ongeval

Een 18-jarige asielzoeker heeft een zwaar ongeval gehad. Hij ligt in coma. Waarschijnlijk moet een van zijn benen worden afgezet. Er is geen wettelijk vertegenwoordiger beschikbaar.

De arts behandelt hem volgens de richtlijn en vraagt een collega om mee te denken over deze moeilijke beslissing.

De behandeling is niet ingrijpend

Een hulpverlener vraagt niet altijd voor iedere behandeling nadrukkelijk toestemming. Wanneer een behandeling niet ingrijpend is, mag hij uitgaan van stilzwijgende toestemming. Door mee te werken aan de behandeling, stemt u hiermee in. Deze regel geldt ook als u wilsonbekwaam bent. De hulpverlener weegt af of een behandeling ingrijpend is. Dit kan verschillen per geval.

Voorbeeld

Verbinden van een schaafwond

Een man met dementie valt in het verpleeghuis waar hij woont. Hij laat toe dat de verzorgende de oppervlakkige schaafwond op zijn knie reinigt en verbindt. Door mee te werken aan de behandeling, stemt hij toe. Voor deze behandeling is het niet nodig om toestemming aan zijn dochter (zijn vertegenwoordiger) te vragen.

Acute situaties

Als direct (acuut) behandeling nodig is, moeten hulpverleners deze zonder uitstel geven. Er is dan geen tijd om eerst toestemming aan een vertegenwoordiger te vragen. Zodra dit mogelijk is, zal de hulpverlener de situatie met de vertegenwoordiger bespreken en voor verdere behandeling om toestemming vragen.

Als u niet behandeld of gereanimeerd wilt worden, kunt u dit voorkomen door het dragen van een niet-reanimerenpenning of met een wilsverklaring (zie pag. 12-13)

Bij verschil van mening met de vertegenwoordiger

Een hulpverlener mag in bepaalde gevallen de beslissing van de vertegenwoordiger naast zich neerleggen.

Bijvoorbeeld als hij denkt dat deze beslissing schadelijk is voor de patiënt.

De hulpverlener heeft namelijk de plicht een goede hulpverlener te zijn. Ook kan hij ervan overtuigd zijn, dat u het zelf anders gewild zou hebben. Dit kan hij baseren op eerdere uitspraken van u (toen u nog wilsbekwaam was). In beide situaties moet de hulpverlener zijn beslissing kunnen onderbouwen.

Het is belangrijk om als vertegenwoordiger en hulpverlener samen een oplossing te vinden waar u het beiden mee eens bent. Lukt dat niet, dan geeft de mening van de hulpverlener de doorslag. Hij is eindverantwoordelijk voor de behandeling. De hulpverlener moet zich hierbij houden aan de regels van zijn vak. Hij moet zijn keuzes tegenover zijn collega's en de rechter kunnen verantwoorden.

Voorbeeld

Een ernstig zieke patiënt met een hoofdhalstumor wordt verzorgd door zijn zoon. Vader gaat verstandelijk steeds verder achteruit en is niet meer wilsbekwaam. Vanwege slikproblemen en te weinig vochtinname heeft hij een PEG-sonde gekregen.

Hij is voor de zoveelste maal met een longontsteking in het ziekenhuis opgenomen. Thuiszorg kan de zorg voor deze patiënt niet meer aan. Ook de huisarts kan geen goede zorg meer bieden. Het ziekenhuis wil de patiënt ontslaan en overplaatsen naar een verpleeghuis. Omdat de zoon een verpleeghuisopname weigert, gaat vader de volgende dag weer naar huis. Volgens de zoon zou zijn vader nooit naar een verpleeghuis hebben gewild. Maar dit heeft de vader nooit met de huisarts besproken of vastgelegd in een wilsverklaring. De arts mag in dit geval toch een verpleeghuisopname regelen, wanneer hij dit nodig vindt. Hij is verantwoordelijk voor goede zorg van deze patiënt.

Wilsverklaring

In de toekomst kunt u zo ziek worden dat u wilsonbekwaam wordt en niet meer zelf kunt beslissen. Nu u nog wilsbekwaam bent, kunt u nadenken over wat u dan zou willen. In een wilsverklaring legt u vast wie u dan kan vertegenwoordigen en hoe een hulpverlener en uw vertegenwoordiger in bepaalde situaties moeten handelen. Als u echt wilsonbekwaam zou worden, besluit uw vertegenwoordiger zoals u dat heeft opgeschreven in uw wilsverklaring.

Door zelf uw wensen tijdig kenbaar te maken aan uw arts of naaste familie, voorkomt u dat anderen over u beslissen op momenten dat u dat zelf niet meer kunt. U houdt zo de regie. Daarnaast maakt u het ook minder belastend voor uw familie om voor u keuzes te maken. Zij zijn op de hoogte van uw wensen.

Wat staat in een wilsverklaring?

U kunt in een wilsverklaring vastleggen wie u vertegenwoordigt, als u zelf niet meer kunt beslissen. Ook kunt u opschrijven of u een bepaalde behandeling wel of juist niet meer wilt. Het gaat dan meestal om ingrijpende behandelwensen of behandelverboden, zoals

- reanimatie;
- sondevoeding;
- bepaalde medicijnen of een bepaalde behandeling, bijvoorbeeld bloedtransfusies;
- levensverlengende behandelingen na een ernstige beroerte of coma;
- euthanasie.

Type wilsverklaringen

Er zijn meerdere manieren/ vormen van een wilsverklaring. Er gelden geen eisen voor de vorm. Wel is het belangrijk dat de juiste mensen op de hoogte zijn van uw wilsverklaring, zodat uw wensen uitgevoerd kunnen worden. Denk aan uw partner, uw vertegenwoordiger en uw huisarts.

Schriftelijke wilsverklaring

De meest gangbare manier is het op papier zetten van uw wensen. Er zijn geen regels over hoe u uw wensen moet opschrijven. Wel moet de wilsverklaring voorzien zijn van uw naam, handtekening en datum.

Ook moet de verklaring duidelijk zijn voor uw naasten, uw vertegenwoordiger en uw arts. Zij moeten weten wat er in staat, en wat u daarmee bedoelt. U kunt zo'n wilsverklaring daarom het beste samen met een deskundige opstellen. De meest aangewezen persoon hiervoor is uw arts. Dit voorkomt dat er bij anderen onzekerheden of misverstanden ontstaan.

U kunt ook een standaard wilsverklaring gebruiken. Ook deze kunt u het beste met uw arts doorspreken. Vervolgens kunt u de wilsverklaring laten opnemen in uw medisch dossier.

Mondelinge wilsverklaring

Een wilsverklaring kunt u ook mondeling afleggen. Wel moet u dan zorgen dat later voor de behandelend hulpverlener te bewijzen is dat dit echt uw wilsverklaring is. Dit kan erg lastig zijn. Daarom verdient een schriftelijke wilsverklaring de voorkeur.

In de praktijk lukt dit soms niet meer. U kunt te ziek zijn om nog een schriftelijke verklaring op te stellen. Dan kunt u een mondelinge verklaring afleggen aan verschillende personen, op verschillende tijdstippen. Andere mogelijkheden zijn: een verklaring afleggen in aanwezigheid van meer dan één getuige of een verklaring opnemen (audiovisueel). Deze verklaringen hebben ook waarde voor een hulpverlener.

Levenstestament

Wanneer u een schriftelijke wilsverklaring heeft gemaakt, geldt deze meteen. U hoeft dus niet per se naar een notaris om een officieel document te laten maken (een levenstestament). Toch kan een levenstestament zinvol zijn. Hierin regelt u wie namens u beslist over uw medische zorg als u dat zelf niet meer kunt. Ook legt de notaris uw wensen vast voor het geval u deze later niet meer kunt uiten. U bewijst zo bovendien dat u wilsbekwaam was tijdens het opstellen van het levenstestament.

Besprek ook met uw toekomstige vertegenwoordiger dat u wilt dat hij voor u optreedt, wanneer u wilsbekwaam wordt. En wat u dan precies van hem verwacht.

U kunt twee of meer personen als vertegenwoordiger benoemen. Dit zorgt ervoor dat de vertegenwoordigers elkaar kunnen controleren bij het nemen van beslissingen voor u.

Niet-reanimerenpenning

Een niet-reanimerenpenning is een zeer korte wilsverklaring waarmee u uw wens om niet gereanimeerd te willen worden zichtbaar kunt dragen. Bij een acute situatie is een geschreven verklaring vaak niet direct beschikbaar. Om zorgverleners dan duidelijk te maken dat u niet gereanimeerd wilt worden, kunt u een niet-reanimerenpenning dragen. Met een niet-reanimerenpenning verbiedt u artsen en andere zorgverleners onder alle omstandigheden om u te reanimeren.

Voordat u een niet-reanimerenpenning bestelt, is het goed om dit te bespreken met uw naasten en uw (huis)arts. Informeer u goed over de gevolgen van het dragen van de penning.

Voor meer informatie of het bestellen van een niet-reanimerenpenning:

<https://www.patiëntenfederatie.nl/producten/niet-reanimerenpenning/de-niet-reanimerenpenning>.

Euthanasieverzoek

Wanneer u uw wensen rondom euthanasie wilt vastleggen, kunt u dat doen met een schriftelijk euthanasieverzoek. Hierin geeft u aan onder welke omstandigheden u euthanasie wilt. Het is belangrijk dat u dit verzoek ook met uw dokter bespreekt. Om zorgvuldig te kunnen handelen moet uw dokter namelijk precies weten wat u bedoelt. Bovendien kan hij u dan uitleggen wanneer euthanasie wel en niet mag worden uitgevoerd.

Een schriftelijk euthanasieverzoek geeft u geen recht op euthanasie. Toch is het een belangrijk document. U kunt te ziek zijn om zelf nog aan uw dokter om euthanasie te vragen. Heeft u een schriftelijk euthanasieverzoek opgesteld, dan kan uw dokter de euthanasie soms toch uitvoeren. Dit mag hij alleen doen, als aan alle eisen van de euthanasiewet is voldaan.

De 'Handreiking schriftelijk euthanasieverzoek' helpt u bij het schrijven van uw euthanasieverzoek.

Moet een hulpverlener altijd een wilsverklaring volgen?

Een duidelijke verklaring dat u een bepaalde behandeling niet wilt, wordt gerespecteerd. Een verklaring waarin u om een bepaalde handeling vraagt, telt minder sterk. Een hulpverlener moet per situatie inschatten of hij een handeling medisch zinvol acht of niet. Ook moet de situatie overeenkomen met de beschreven situatie in de wilsverklaring. Daarnaast moet de hulpverlener een behandeling voor zijn eigen geweten kunnen verantwoorden.

Hij hoeft dus niet te voldoen aan een behandelwens. Weigert een arts een behandelwens van een patiënt zelf uit te voeren, dan kan hij de wens voorleggen aan een collega. Deze wil mogelijk de behandeling wel uitvoeren. Lukt het niet om zo uw behandelwens uitgevoerd te krijgen, dan kan uw vertegenwoordiger zelf een arts zoeken die dit wel wil doen.

Hoe stelt u een wilsverklaring op?

Over een wilsverklaring moet geen twijfel bestaan. De verklaring moet zo duidelijk mogelijk zijn.

Een wilsverklaring is geldig als:

- u bij het opstellen wilsbekwaam was;
- u deze zelf heeft opgesteld;
- u de verklaring uit vrije wil heeft opgesteld;
- de inhoud duidelijk is (voor welke medische handelingen en in welke omstandigheden uw wensen gelden en niet voor meerdere uitleg vatbaar.);
- er een datum op staat;
- u de verklaring ondertekend heeft.

Naast een zelf opgestelde wilsverklaring zijn er standaard-wilsverklaringen. Sommige dienen als voorbeeld of leidraad, andere kunt u zo overnemen. Dit zijn bijvoorbeeld de NVP-Levenswensverklaring, het behandelverbod en euthanasieverzoek van de NVVE en de zorgverklaring.

Geldigheidsduur wilsverklaring

In principe blijft een wilsverklaring altijd geldig. Toch is het goed om er regelmatig naar te kijken. Als u nog steeds achter de verklaring staat, kunt u deze van een nieuwe datum en handtekening voorzien. Bij een oude wilsverklaring kan de hulpverlener twijfelen of u er nog wel zo over denkt als 'jaren geleden'. Hij zal uw wilsverklaring dan misschien niet volgen.

Bent u van mening veranderd? Stel dan altijd een nieuwe wilsverklaring op en volg de regels hierboven.

Informeer ook uw naasten en artsen over de herziene wilsverklaring.

Tot slot

Als u wilsonbekwaam bent, kan een ander voor u beslissen over uw zorg. Uw vertegenwoordiger heeft de moeilijke taak zoveel mogelijk in de lijn van uw wil te beslissen. Kennis over wat u wenst, kan hem helpen dit zo zorgvuldig mogelijk te doen.

Misschien heeft u later een vertegenwoordiger nodig. Denk nu al na over wat u zou willen. Wie zou u graag als vertegenwoordiger hebben? Hoe kijkt u aan tegen bepaalde behandelingen? Laat het uw hulpverleners en uw naasten weten. En leg het vast op papier. Zo krijgt u in de toekomst eerder de zorg die u wenst. En verlicht u de taak van uw vertegenwoordiger en uw hulpverlener. Zij weten wat u wilt.

Het Nationale Zorgnummer

Heeft u na het lezen van deze brochure nog vragen? Neem dan contact op met het Nationale Zorgnummer. Daar kunt u terecht met vragen over zorg en zorgverzekering, over uitkeringen, wonen, vervoer, inkomen en patiëntenrechten. Ook kunt u bij het Nationale Zorgnummer terecht voor informatie over en het aanvragen van een niet-reanimerenpenning.

Telefoon: 0900- 23 56 780 (20 cent per gesprek)
van maandag tot en met vrijdag van 10.00-13.00,
of www.nationalezorgnummer.nl

Nuttige links

Adviespunten

Landelijk Meldpunt Zorg
www.landelijkmeldpuntzorg.nl

Nationale Zorgnummer
www.nationalezorgnummer.nl

Adviespunt Zorgbelang
www.zorgbelang-nederland.nl

Extra informatie

Brochure 'Curatele, bewind en mentorschap' Rijksoverheid
www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2015/04/14/curatele-bewind-en-mentorschap

Gedwongen opnames
www.dwangindezorg.nl

Tijdig praten over uw levenseinde
<http://levenseinde.patientenfederatie.nl>

Mentorschap Nederland
www.mentorschap.nl

Vertegenwoordiging
www.goedvertegenwoordigd.nl

Artsenregister wilsbekwaamheid
<http://vianieuws.nl/kennis-delen/wilsbekwaamheid/2-uncategorised/35-artsenregister-wilsbekwaamheid-utrecht>

Standaard-wilsverklaringen

NVP-levenswensverklaring
www.NVPzorg.nl/levenswensverklaring

Niet-reanimerenpenning
www.nietreanimerenpenning.nl

NVVE-verklaringen
www.nvve.nl/onze-diensten/wilsverklaringen-van-de-nvve

Zorgverklaring
www.zorgverklaring.nl

Uitgave

Patiëntenfederatie Nederland

Postbus 1539

3500 BM Utrecht

030 297 03 03

info@patientenfederatie.nl

www.patientenfederatie.nl

Patiëntenfederatie Nederland vertegenwoordigt ruim 200 patiëntenorganisaties.

Wij maken ons sterk voor alle mensen die zorg nodig hebben.

Voor meer info: <https://www.patientenfederatie.nl/algemeen/samen-de-zorg-beter-maken>

Utrecht, 2019